

Annettu Lausuntopalvelu.fi-sivustolla

IOK/58/2022

31.8.2022

Viite: VN/17850/2022

Asia: Lausuntopyyntö Ikäohjelmaa koskevasta valtioneuvoston periaatepäätöksestä

Ihmisoikeuskeskuksen lausunto

Tausta

Väestön vanhenemiseen varautumiseksi vuonna 2020 laadittiin Kansallinen ikäohjelma vuoteen 2030: Tavoitteena ikäkyvykäs Suomi. Ikäohjelmassa määritellään yhteinen suunta ja keinot, joiden avulla asioita tarkastellaan poikkihallinnollisesti ja yli vaalikausien. Vuonna 2020 laaditussa Ikäohjelmassa on kirjattu, että valmistellaan ehdotus valtioneuvoston periaatepäätökseksi ikäohjelman jatkotavoitteista ja keinoista vuoteen 2030 saakka.

Lausuttavana olevassa luonnoksessa esitellään periaatteet Kansallisen Ikäohjelman toteuttamisessa, toimeenpanosuunnitelma vuosille 2023–2027 sekä alustavat toimenpide-ehdotukset vuosille 2027–2030.

Lausunnon kysymykset

Osio 1: Mitkä ovat mielestäsi tärkeimmät tavat toteuttaa ikääntymiseen varautumista?

Vastuu ikääntymiseen varautumisesta on kunnilla ja hyvinvointialueilla

- Samaa mieltä
- Jonkin verran samaa mieltä
- Jonkin verran eri mieltä
- Eri mieltä

Kolmannella sektorilla on merkittävä rooli ikääntymiseen varautumisessa

- Samaa mieltä
- Jonkin verran samaa mieltä
- Jonkin verran eri mieltä

Eri mieltä

Ihmisten omaa vastuuta ikääntymiseen varautumisessa tulee jatkossa kasvattaa

Samaa mieltä

Jonkin verran samaa mieltä

Jonkin verran eri mieltä x

Eri mieltä

Ikääntymiseen varautuminen edellyttää kansallisia poliittisia linjauksia ja päätöksentekoa

Samaa mieltä x

Jonkin verran samaa mieltä

Jonkin verran eri mieltä

Eri mieltä

Sukupolvien välinen oikeudenmukaisuus on tärkeää ikääntymiseen varautumisessa

Samaa mieltä

Jonkin verran samaa mieltä x

Jonkin verran eri mieltä

Eri mieltä

Teknologialla on keskeinen rooli ikääntymiseen varautumisessa

Samaa mieltä

Jonkin verran samaa mieltä

Jonkin verran eri mieltä x

Eri mieltä

Ikääntymiseen voidaan varautua hyödyntämällä väestön ikääntymisen mahdollisuuksia ja iäkkäiden omia voimavaroja

Samaa mieltä

Jonkin verran samaa mieltä x

Jonkin verran eri mieltä

Eri mieltä

Osio 2: Arvioi läpileikkaavien teemojen tarkoituksenmukaisuutta

lääkkäiden henkilöiden osallisuuden, itsemääräämisoikeuden ja voimavarojen vahvistaminen yhteiskunnan kaikilla osa-alueilla

Tarkoituksenmukaisuus on suuri x

Tarkoituksenmukaisuus on melko suuri

Tarkoituksenmukaisuus on melko pieni

Tarkoituksenmukaisuus on pieni

lääkkäiden henkilöiden yksilöllisten ominaisuuksien ja tarpeiden sekä iäkkään väestön moninaisuuden parempi huomioiminen yhteiskunnan kaikilla osa-alueilla

Tarkoituksenmukaisuus on suuri x

Tarkoituksenmukaisuus on melko suuri

Tarkoituksenmukaisuus on melko pieni

Tarkoituksenmukaisuus on pieni

Ikääntymiseen liittyviin asenteisiin vaikuttaminen ja sukupolvien välisten suhteiden syventäminen

Tarkoituksenmukaisuus on suuri x

Tarkoituksenmukaisuus on melko suuri

Tarkoituksenmukaisuus on melko pieni

Tarkoituksenmukaisuus on pieni
Kerättävän tiedon luotettavuuden ja vertailukelpoisuuden parantaminen, toimintakäytänteiden vaikuttavuuden arvioinnin kehittäminen ja indikaattoreiden määrittely toiminnan laadun varmistamiseksi

Tarkoituksenmukaisuus on suuri x

Tarkoituksenmukaisuus on melko suuri

Tarkoituksenmukaisuus on melko pieni

Tarkoituksenmukaisuus on pieni

Väestön ikääntymiseen liittyvien mahdollisuuksien tunnistaminen ja hyödyntäminen

Tarkoituksenmukaisuus on suuri

Tarkoituksenmukaisuus on melko suuri x

Tarkoituksenmukaisuus on melko pieni

Tarkoituksenmukaisuus on pieni

Voit halutessasi antaa avointa palautetta tiiviisti läpileikkaavia teemoja koskien

Läpileikkaavat teemat ovat äärimmäisen tärkeitä ja hyvin valittuja. Osallisuus, itsemääräämisoikeus, moninaisuuden kunnioittaminen ja ymmärtäminen, tietoon perustuva päätöksenteko ja syrjinnän ja ennakkoluulojen torjunta ovat väyliä yhteiskuntaan, jossa ikääntyneet ihmiset nähdään arvokkaina yksilöinä, ei taakkoina.

Haasteena luonnoksessa on se, että vaikka näitä läpileikkaavia teemoja käydään ansiokkaasti läpi, niiden toteutumiseksi ei esitetä kovinkaan konkreettisia ehdotuksia.

Osio 3: Arvioi vaikuttavuustavoitteisiin kytkeytyvien tarkempien tavoitteiden ja toimenpiteiden täsmennyksen tarvetta

Vaikuttavuustavoite: Ikääntyvien työikäisten työkyky on parantunut ja työurat ovat pidentyneet

Tarkempien tavoitteiden täsmennyksen tarve:

Ikääntymiseen varautuminen aloitetaan keski-iässä ja sitä jatketaan eläkkeelle siirryttäessä (sekä omana että yhteiskunnan toimintana)

Alatavoite on hyvä tällaisenaan

Alatavoitteen täsmennyksen tarve on pieni

Alatavoitteen täsmennyksen tarve on kohtalainen x

Alatavoitteen täsmennyksen tarve on suuri

Erilaisilla ratkaisuilla ja joustoilla varmistetaan entistä pidemmät työurat ja ehkäistään ikäsyrjintää työelämässä

Alatavoite on hyvä tällaisenaan

Alatavoitteen täsmennyksen tarve on pieni

Alatavoitteen täsmennyksen tarve on kohtalainen x

Alatavoitteen täsmennyksen tarve on suuri

Ikäihmisten palveluissa työskentelevän henkilöstön osaamista, työ- ja toimintakykyä

ja jaksamista sekä alan vetovoimaa on parannettu

Alatavoite on hyvä tällaisenaan

Alatavoitteen täsmennyksen tarve on pieni

Alatavoitteen täsmennyksen tarve on kohtalainen

Alatavoitteen täsmennyksen tarve on suuri x

Työhyvinvoinnin kehittäminen on integroitu palvelutoiminnan ja hoidon laadun kehittämiseen sekä omavalvontaan ja sen vaikutuksista kerätään systemaattisesti tietoa organisaatioista ja kansallisesti tiedolla johtamisen tueksi

Alatavoite on hyvä tällaisenaan

Alatavoitteen täsmennyksen tarve on pieni x

Alatavoitteen täsmennyksen tarve on kohtalainen

Alatavoitteen täsmennyksen tarve on suuri

Olemassa oleva lainsäädäntö ja lainsäädännön muutokset tukevat tavoitteiden saavuttamista ja kulkevat mukana huomioiden eri palvelut ikääntyneiden palveluissa

Alatavoite on hyvä tällaisenaan

Alatavoitteen täsmennyksen tarve on pieni

Alatavoitteen täsmennyksen tarve on kohtalainen

Alatavoitteen täsmennyksen tarve on suuri x

Toimenpiteiden täsmennyksen tarve:

Vahvistetaan esihenkilöiden ja työyhteisöjen osaamista ja ymmärrystä moninaisuuden huomioon ottamisesta ja johtamisesta valmentavan johtamisen keinoin, jonka myötä ikäihmisten palveluissa voidaan tehdä yhä useammin työtä yhteisöohjautuvasti.

Toimenpide on hyvä tällaisenaan

Toimenpiteen täsmennyksen tarve on pieni

Toimenpiteen täsmennyksen tarve on kohtalainen x

Toimenpiteen täsmennyksen tarve on suuri

Kehitetään ja tutkitaan, miten työhyvinvoinnin kehittäminen parhaiten integroidaan palvelutoiminnan ja hoidon laadun kehittämiseen sekä toimintayksiköiden omavalvontaan, tavoitteena ikäihmisten palveluissa työskentelevien työkuormituksen pysyminen hallinnassa.

Toimenpide on hyvä tällaisenaan

Toimenpiteen täsmennyksen tarve on pieni x

Toimenpiteen täsmennyksen tarve on kohtalainen

Toimenpiteen täsmennyksen tarve on suuri

Kerätään systemaattisesti tietoa työhyvinvoinnista organisaatioista ja kansallisesti tiedolla johtamisen tueksi

Toimenpide on hyvä tällaisenaan x

Toimenpiteen täsmennyksen tarve on pieni

Toimenpiteen täsmennyksen tarve on kohtalainen

Toimenpiteen täsmennyksen tarve on suuri

Vastataan työelämän ja ikääntyvien työikäisten osaamistarpeisiin edistämällä jatkuvaa oppimista työpaikoilla ja vapaa-ajalla

Toimenpide on hyvä tällaisenaan

Toimenpiteen täsmennyksen tarve on pieni x

Toimenpiteen täsmennyksen tarve on kohtalainen

Toimenpiteen täsmennyksen tarve on suuri

Ikäihmisten palveluissa tutkitaan ja kehitetään sekä otetaan käyttöön uudenlaisia toimintamalleja moniammatillisuuden lisäämiseen ja uramalleja ammatillisen osaamisen vahvistamiseen

Toimenpide on hyvä tällaisenaan

Toimenpiteen täsmennyksen tarve on pieni x

Toimenpiteen täsmennyksen tarve on kohtalainen

Toimenpiteen täsmennyksen tarve on suuri

Osallistetaan henkilöstöä toiminnan kehittämiseen ja levitetään parhaita käytäntöjä valtakunnallisesti

Toimenpide on hyvä sellaisenaan x

Toimenpiteen täsmennyksen tarve on pieni

Toimenpiteen täsmennyksen tarve on kohtalainen

Toimenpiteen täsmennyksen tarve on suuri

Tehdään yhteistyötä poikkihallinnollisen, sosiaali- ja terveydenhuollon henkilöstön riittäväyyden ja saatavuuden -ohjelman sekä TYÖ2030 –ohjelman kanssa

Toimenpide on hyvä tällaisenaan

Toimenpiteen täsmennyksen tarve on pieni x

Toimenpiteen täsmennyksen tarve on kohtalainen

Toimenpiteen täsmennyksen tarve on suuri

Voit halutessasi antaa avointa palautetta tiiviisti vaikuttavuustavoitteen: Ikääntyvien työikäisten työkyky on parantunut ja työurat ovat pidentyneet kokonaisuudesta:

Luonnoksessa korostetaan, että huoltosuhde heikkenee, ja että toisaalta vanhuspalveluihin tarvitaan nykyistä enemmän henkilöstöä, kun ikääntyneiden määrä kasvaa. Siksi on myös tärkeää pitää jokainen nykyinen alan osaaja työssä ja työkykyisenä. Luonnoksen mukaan työkyvyn tukeminen ja ylläpitäminen on siten hyvin tärkeää myös tulevaisuudessa ja siitä huolehtiminen kuuluu niin yksilölle itselleen kuin myös työyhteisöille ja työnantajille (s. 21). Työkyvystä huolehtiminen on luonnollisesti myös yksilön oma asia, mutta onko syynä vanhuspalvelujen vetämättömyyteen se, että työntekijät eivät ole pitäneet itse huolta työkyvystään? Terveyden, hyvinvoinnin niiden myötä myös työkyvyn edistäminen on alue, jota julkisen vallan on aktiivisesti edistettävä (vrt. Suomen perustuslaki 19 § 3 momentti: Julkisen vallan on turvattava, sen mukaan kuin lailla tarkemmin säädetään, jokaiselle riittävät sosiaali- ja terveystalvet ja edistettävä väestön terveyttä.) Myös työurien pidentäminen siten, että edistetään jatkuvaa oppimista vapaa-ajalla, on nykylainsäädännön näkökulmasta mahdollisesti ongelmallinen tavoite. Työsopimuslain 1 §:n mukaan (...) Työnantajan on huolehdittava siitä, että työntekijä voi suoriutua työstään myös yrityksen toimintaa, tehtävää työtä tai työmenetelmiä muutettaessa tai kehitettäessä. Työnantajan on pyrittävä edistämään työntekijän mahdollisuuksia kehittyä kykyjensä mukaan työurallaan etenemiseksi.

Yhteisöohjautuva toimintatapa kuulostaa hyvältä, mutta sekin vaatisi vähän taustatietoa, ehkä linkkejä tutkimuksiin tms., auetakseen kunnolla (s. 21).

On myös tiedostettava, että johtaminen ja rakenteelliset muutokset eivät voi poistaa sellaisia ongelmia, jotka johtuvat liian vähäisistä taloudellisista ja työntekijäresursseista.

Vaikuttavuustavoite: läkkäät ovat toimintakykyisiä pidempään

Tarkempien tavoitteiden täsmennyksen tarve:

lääkkäiden toimintakyky ja osallisuus ovat vahvistuneet siten, että aktiivisten, toimintakykyisten elinvuosien määrä on kasvanut

Alatavoite on hyvä tällaisenaan

Alatavoitteen täsmennyksen tarve on pieni x

Alatavoitteen täsmennyksen tarve on kohtalainen

Alatavoitteen täsmennyksen tarve on suuri

Uudet toimintatavat tukevat ja motivoivat iäkästä väestöä terveyden ja hyvinvoinnin edistämisessä kuten liikunnan, mielen hyvinvoinnin, kulttuurihyvinvoinnin ja osallisuuden edistämisessä ja ravitsemuksen parantamisessa

Alatavoite on hyvä tällaisenaan

Alatavoitteen täsmennyksen tarve on pieni x

Alatavoitteen täsmennyksen tarve on kohtalainen

Alatavoitteen täsmennyksen tarve on suuri

Panostamalla riskiväestöjen varhaiseen tunnistamiseen ja kohdentamalla heille ennaltaehkäiseviä toimia, on vähennetty toimintakyvyn laskua ja sairastavuutta, erityisesti muistisairauksia

Alatavoite on hyvä tällaisenaan

Alatavoitteen täsmennyksen tarve on pieni x

Alatavoitteen täsmennyksen tarve on kohtalainen

Alatavoitteen täsmennyksen tarve on suuri

lääkkäiden toimintakyvyn kehittäminen, suositukset ja toimenpiteet perustuvat näyttöön perustuvaan tietopohjaan

Alatavoite on hyvä tällaisenaan x

Alatavoitteen täsmennyksen tarve on pieni

Alatavoitteen täsmennyksen tarve on kohtalainen

Alatavoitteen täsmennyksen tarve on suuri

lääkkäiden osallisuus ja itsemääräämisoikeus ovat vahvistuneet

Alatavoite on hyvä tällaisenaan

Alatavoitteen täsmennyksen tarve on pieni x

Alatavoitteen täsmennyksen tarve on kohtalainen

Alatavoitteen täsmennyksen tarve on suuri

Toimenpiteiden täsmennyksen tarve:

Jatketaan hyvien ja toimivien toimintamallien käyttöönottoa ja kehittämistä lääkkäiden toimintakyvyn tukemisessa, esimerkiksi elintapaohjauksen, liikunnan,

ravitsemuksen, mielen hyvinvoinnin, kulttuurihyvinvoinnin ja kansalaistoiminnan alueilla

- Toimenpide on hyvä sellaisenaan
- Toimenpiteen täsmennyksen tarve on pieni
- Toimenpiteen täsmennyksen tarve on kohtalainen x
- Toimenpiteen täsmennyksen tarve on suuri

Jatketaan arviointi-, toteuttamis- ja levittämismallien kehittämistä

- Toimenpide on hyvä sellaisenaan
- Toimenpiteen täsmennyksen tarve on pieni
- Toimenpiteen täsmennyksen tarve on kohtalainen
- Toimenpiteen täsmennyksen tarve on suuri x

Kehitetään ja otetaan käyttöön toimivia käytänteitä hyvinvointialueiden ja kuntien toteuttamaan hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen (HYTE) toiminnan ja kuntien muun toiminnan sekä kolmannen sektorin välisen yhdyspintatyön ja yhteistyön parantamiseksi

- Toimenpide on hyvä sellaisenaan
- Toimenpiteen täsmennyksen tarve on pieni
- Toimenpiteen täsmennyksen tarve on kohtalainen x
- Toimenpiteen täsmennyksen tarve on suuri

Kehitetään ja otetaan käyttöön iäkkäiden henkilöiden osallisuutta parantavia toimintakäytänteitä palveluissa ja muussa toiminnassa

- Toimenpide on hyvä tällaisenaan
- Toimenpiteen täsmennyksen tarve on pieni x
- Toimenpiteen täsmennyksen tarve on kohtalainen
- Toimenpiteen täsmennyksen tarve on suuri

Rakennetaan näyttöön perustuvaa tietopohjaa, jonka avulla saadaan luotettavaa ja vertailukelpoista tietoa väestön ikääntymiseen varautumisessa ja taloudellisen kestävyuden varmistamisessa (esim. RAI –mittariston laajempi hyödyntäminen, laatuindikaattorit, Active Ageing Index (AAI)).

- Toimenpide on hyvä tällaisenaan
- Toimenpiteen täsmennyksen tarve on pieni x
- Toimenpiteen täsmennyksen tarve on kohtalainen
- Toimenpiteen täsmennyksen tarve on suuri

Voit halutessasi antaa avointa palautetta tiiviisti vaikuttavuustavoitteen läkkäät ovat toimintakykyisiä pidempään kokonaisuudesta:

On tärkeää tiedostaa, että iäkkäiden toimintakyvyn kohentaminen ja terveyden ja hyvinvoinnin edistäminen on toteutettava itsemääräämisoikeutta kunnioittaen ja niin, että huomioidaan eri ihmisten erilaiset tarpeet ja hyvinvoinnin eri alueiden yksilöllinen merkitys eri ihmisten kokonaisyhyvinvoinnille ja -toimintakyvylle. Luonnoksessa on kiitettävästi huomioitu ikääntyneiden ihmisten moninaisuus ja toimintakyvyn eri ulottuvuudet. Yhtenä osion tarkemmista vaikuttavuustavoitteista on peräti itsemääräämisoikeuden ja osallisuuden vahvistuminen. Yksilön oikeudet ja ihmisten moninaisuus eivät silti näy toimenpiteissä riittävällä tavalla, eikä luonnoksesta käy ilmi, millä tavoin toimenpiteet johtaisivat vaikkapa itsemääräämisoikeuden vahvistumiseen. Eri ihmisillä on eri tarpeet ja esimerkiksi eri kulttuureissa myös käsitykset terveydestä ja hyvinvoinnista voivat olla erilaisia

kuin valtaväestöllä ja hyvinvoinnin osatekijät voivat olla toisenlaisia. Periaatepäätöksessä tulisi käydä selväksi, että julkisen vallan tehtävä vaikkapa elintapaohjauksessa on jakaa tietoa ja antaa ohjausta. Julkinen valta ei voi kuitenkaan määrittellä, mitä on yksittäisen ihmisen hyvä elämä.

Hiukan ristiriitaista on se, että vaikka toisaalta luonnoksessa ymmärretään hyvin ihmisen yksilölliset olosuhteet ja tarpeet, toisaalta ohitetaan se, että jotta nämä olosuhteet ja tarpeet pystyttäisiin huomioimaan vaikkapa ikääntyneiden palveluissa, palvelut olisi resursoitava nykyistä paremmin. Terveysten ja toimintakyvyn edistäminen on ensiarvoisen tärkeää, mutta se ei valitettavasti riitä. Meillä on nyt jo keskuudessamme ihmisiä, joilla on suuri avun ja palvelujen tarve.

Jotta myös palveluja tarvitsevat ikääntyneet voisivat olla yhteiskunnan täysivaltaisia jäseniä, palveluja tarvitaan lisää ja myös nykyistä monipuolisemmin. Tällä hetkellähän Suomesta puuttuvat käytännössä lähes kokonaan esimerkiksi osallisuutta ja itsemääräämisoikeutta edistävät tai mahdollistavat vanhuspalvelut.

Vaikuttavuustavoite: Vapaaehtoistoiminnalla on vakiintunut asema ikääntyvässä yhteiskunnassa

Tarkempi tavoitteiden täsmennyksen tarve:

Julkinen sektori tunnistaa ja mahdollistaa vapaaehtoistoiminnan yhteiskuntaa ja vapaaehtoisia hyödyttävällä tavalla

Alatavoite on hyvä tällaisenaan

Alatavoitteen täsmennyksen tarve on pieni

Alatavoitteen täsmennyksen tarve on kohtalainen x

Alatavoitteen täsmennyksen tarve on suuri

Kunnat ja hyvinvointialueet vakiinnuttavat toimintaansa rakenteita, jotka edistävät ja aktivoivat paikallisen ja alueellisen tason vapaaehtoistoimintaa

Alatavoite on hyvä tällaisenaan

Alatavoitteen täsmennyksen tarve on pieni x

Alatavoitteen täsmennyksen tarve on kohtalainen

Alatavoitteen täsmennyksen tarve on suuri

Julkinen sektori on selvittänyt erilaisia vaihtoehtoja, miten vapaaehtoistoimijoille voidaan tarjota tukea niiden hallinnollisissa asioissa

Alatavoite on hyvä sellaisenaan

Alatavoitteen täsmennyksen tarve on pieni x

Alatavoitteen täsmennyksen tarve on kohtalainen

Alatavoitteen täsmennyksen tarve on suuri

Vapaaehtoistoimintaan osallistuminen on lisännyt ikääntyvien osallisuutta ja vaikuttamismahdollisuuksia.

Alatavoite on hyvä sellaisenaan

Alatavoitteen täsmennyksen tarve on pieni x

Alatavoitteen täsmennyksen tarve on kohtalainen

Alatavoitteen täsmennyksen tarve on suuri

Vapaaehtoistoiminta on edistänyt ikääntyvien terveyttä ja hyvinvointia

Alatavoite on hyvä tällaisenaan

Alatavoitteen täsmennyksen tarve on pieni x
Alatavoitteen täsmennyksen tarve on kohtalainen
Alatavoitteen täsmennyksen tarve on suuri

Toimenpiteiden täsmennyksen tarve:

Jatketaan vapaaehtoistoiminnan asemaa edistävien rakenteiden levittämistä kuntatasolla aiemmin toteutetun kehittämistyön pohjalta

Toimenpide on hyvä tällaisenaan
Toimenpiteen täsmennyksen tarve on pieni x
Toimenpiteen täsmennyksen tarve on kohtalainen
Toimenpiteen täsmennyksen tarve on suuri

Selvitetään mahdollisuutta ottaa käyttöön valtakunnallinen ratkaisu kansalaistoimijoiden tukemiseksi niiden hallinnollisissa asioissa (mm. talousosaaminen, yhdistysten perustaminen ja rahoitushaut)

Toimenpide on hyvä tällaisenaan
Toimenpiteen täsmennyksen tarve on pieni x
Toimenpiteen täsmennyksen tarve on kohtalainen
Toimenpiteen täsmennyksen tarve on suuri

Selvitetään, mallinnetaan ja jalkautetaan vapaaehtoistoimintaa koordinoivien tahojen toimintaan erilaisia vaihtoehtoja vapaaehtoistoimijoiden uudistumisen tukemiseksi

Toimenpide on hyvä tällaisenaan
Toimenpiteen täsmennyksen tarve on pieni x
Toimenpiteen täsmennyksen tarve on kohtalainen
Toimenpiteen täsmennyksen tarve on suuri

Voit halutessasi antaa avointa palautetta tiiviisti vaikuttavuustavoitteen Vapaaehtoistoiminnalla on vakiintunut asema ikääntyvässä yhteiskunnassa – kokonaisuudesta

Vapaaehtoistyötä koskevat toimenpiteet ovat hämmentäviä siksi, että ei käy oikein selväksi, onko vapaaehtoistyön korostamisen ensisijaisena tarkoituksena edistää ikääntyneiden ihmisten toimijuutta vapaaehtoistyöntekijöinä vai onko päämääränä, että vapaaehtoistyöllä hoidettaisiin julkiselle vallalle kuuluvia tehtäviä, kuten osallisuutta edistäviä sosiaalipalveluja. Julkisen vallan tehtävien hoitaminen vapaaehtoisvoimin on ajatuksena varsin vieras suomalaiselle oikeus- ja yhteiskuntajärjestelmälle ja edellyttäisi avointa keskustelua ja merkittäviä lainsäädäntö- ja kulttuurisia muutoksia sekä perusteellista vaikutusten arviointia.

Vaikuttavuustavoite: Teknologia on lisännyt hyvinvointia

Tarkempien tavoitteiden täsmennyksen tarve:

Teknologian hyödyntäminen ikäihmisten hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen sekä hoidon ja huolenpidon tukena on lisääntynyt. Teknologiset ratkaisut sisältyvät luontevana osana ikääntyvän henkilön omasta hyvinvoinnista, terveydestä ja toimintakyvystä huolehtimiseen sekä palvelujärjestelmään.

Alatavoite on hyvä sellaisenaan
Alatavoitteen täsmennyksen tarve on pieni
Alatavoitteen täsmennyksen tarve on kohtalainen x
Alatavoitteen täsmennyksen tarve on suuri

lääkkäät pystyvät hyödyntämään itsenäistä arkea tukevaa teknologiaa oman hyvinvointinsa, terveytensä ja toimintakykynsä parantamiseksi.

Alatavoite on hyvä tällaisenaan
Alatavoitteen täsmennyksen tarve on pieni
Alatavoitteen täsmennyksen tarve on kohtalainen x
Alatavoitteen täsmennyksen tarve on suuri

Yhteiskunta tukee ikääntyneiden yhdenvertaisia mahdollisuuksia hyödyntää itsenäistä suoriutumista tukevaa teknologiaa.

Alatavoite on hyvä sellaisenaan
Alatavoitteen täsmennyksen tarve on pieni
Alatavoitteen täsmennyksen tarve on kohtalainen x
Alatavoitteen täsmennyksen tarve on suuri

Teknologian hyödyntäminen on lisännyt ammattilaisten työhyvinvointia.

Alatavoite on hyvä sellaisenaan
Alatavoitteen täsmennyksen tarve on pieni
Alatavoitteen täsmennyksen tarve on kohtalainen x
Alatavoitteen täsmennyksen tarve on suuri

Asenteet teknologian käyttöön ovat myönteisiä. Ammatillaiset, ikäihmiset ja heidän omaisensa ovat mukana teknologian kehittämisessä ja käyttöönotossa.

Alatavoite on hyvä sellaisenaan
Alatavoitteen täsmennyksen tarve on pieni x
Alatavoitteen täsmennyksen tarve on kohtalainen
Alatavoitteen täsmennyksen tarve on suuri

Analytiikan ja tekoälyn käyttö suurten tietomassojen hyödyntämisessä on parantanut toiminnan kustannusvaikuttavuutta, laatua ja läpinäkyvyyttä. Tietojen käyttö on eettistä ja tietoturvasta ja –suojasta on huolehdittu.

Alatavoite on hyvä sellaisenaan
Alatavoitteen täsmennyksen tarve on pieni
Alatavoitteen täsmennyksen tarve on kohtalainen
Alatavoitteen täsmennyksen tarve on suuri x

Suomi on ikätekniikan kehittämisen ja hyödyntämisen mallimaa ja kokemuksiamme sekä osaamistamme hyödynnetään laajasti maailmalla. Teknologian vienti on luonut hyvinvointia Suomeen esimerkiksi työpaikkoina, investointeina ja uusina ratkaisuina.

Alatavoite on hyvä sellaisenaan
Alatavoitteen täsmennyksen tarve on pieni
Alatavoitteen täsmennyksen tarve on kohtalainen x
Alatavoitteen täsmennyksen tarve on suuri

Toimenpiteiden täsmennyksen tarve:

Jatketaan teknologian hyödyntämistä aiemman kehittämistyön pohjalta, sisältöinä:

- *Autetaan iäkkäitä löytämään ja hyödyntämään itselleen sopivia teknologioita, jotka tukevat itsenäistä kotona asumista, omasta hyvinvoinnista, terveydestä ja toimintakyvystä huolehtimista sekä omaehtoista sosiaalista kanssakäymistä.*
- *Kehitetään teknologian hyödyntämismahdollisuuksia palvelujärjestelmässä*
- *Kootaan erilaiset iäkkäiden palvelut yhteen toimivien alustaratkaisujen ja kokonaisarkkitehtuurien avulla sekä ratkaisuja yhteen sovittamalla. Arvioidaan mahdollisuudet sisällyttää kokoaville alustoille myös itse hankittua teknologiaa.*
- *Hyödynnetään teknologian käytöstä kertyvää tietoa sekä hyvinvoinnin, terveyden ja toimintakyvyn edistämiseksi että palvelujärjestelmässä*
- *Kehitetään hankintaprosesseja siten, että hankittavien teknologisten ratkaisujen vaikuttavuus, potilasturvallisuus, käytettävyys ja sujuva käyttöönotto varmistetaan*

Toimenpide on hyvä tällaisenaan

Toimenpiteen täsmennyksen tarve on pieni

Toimenpiteen täsmennyksen tarve on kohtalainen x

Toimenpiteen täsmennyksen tarve on suuri

Otetaan käyttöön ikäteknologian kansallinen koordinaatiomalli:

- *Kootaan ja jaetaan tietoa vaikuttavista toimintamalleista ja käytänteistä sekä tuetaan niiden kehittämistä, käyttöönottoa ja seuranta.*
- *Arvioidaan ikäteknologiaratkaisujen vaikuttavuutta ja kustannushyötyjä sekä kootaan tieto Digi-HTA-menetelmällä arvioiduista ratkaisuista.*
- *Edistetään myönteistä asennetta teknologian mahdollisuuksien hyödyntämiseen, jotta hyvät käytännöt saadaan leviämään.*
- *Ohjataan alueita ja organisoitaan vertaisoppimista sekä edistetään verkostomaista kansallista ja alueellista yhteistyötä eri toimijoiden kesken tukemaan teknologian käyttöönottoa laajasti eri alueilla*
- *Edistetään ikäteknologian toimintamallin kaupallisia ja kansainvälisiä mahdollisuuksia mm. selkiyttämällä koordinaatiota palvelujärjestelmän ja muun rahoituksen välillä.*

Toimenpide on hyvä tällaisenaan

Toimenpiteen täsmennyksen tarve on pieni

Toimenpiteen täsmennyksen tarve on kohtalainen x

Toimenpiteen täsmennyksen tarve on suuri

Käyttäjälähtöisyyden edistäminen:

- *Varmistetaan ikääntyneille, omaisille ja ammattilaisille digituen ja jatkuvan teknologisen oppimisen keinoin valmiudet käyttää koko ajan kehittyvää teknologiaa*
- *Varmistetaan ikäteknologiaratkaisujen tietosuoja ja –turva sekä potilasturvallisuus ja kyberturvallisuus*
- *Huolehditaan yksityisyyden suojasta, eettisyydestä ja vastuullisuudesta*
- *Tuetaan ikäihmisten osallistumista käyttäjälähtöiseen tuotekehitykseen*

Toimenpide on hyvä tällaisenaan

Toimenpiteen täsmennyksen tarve on pieni

Toimenpiteen täsmennyksen tarve on kohtalainen x

Toimenpiteen täsmennyksen tarve on suuri

Voit halutessasi antaa avointa palautetta tiiviisti vaikuttavuustavoitteen Teknologia on lisännyt hyvinvointia kokonaisuudesta

Luonnoksessa asetetaan kovin paljon toivoa digitaalisten ratkaisujen varaan ja mainitaan varsin ohkaisesti, että on huolehdittava, että kukaan ei syrjäydy yhteiskunnan toiminnoista yhä syvenevän digitalisaation vuoksi. Keinoja syrjäytymisen ehkäisemiseksi ei esitellä. Se olisi kuitenkin tärkeää, sillä vaikka miten toivoisimme ja toimisimme, kaikki eivät opi samalla tavalla tai ollenkaan käyttämään digitaalisia palveluja. Digitaaliset palvelut saattavat tehdä ihmisistä toimintakyvyttömämpiä kuin he muuten olisivat. Kun ikääntynyt ihminen ei enää voi esimerkiksi hoitaa pankki- tai kela-asioitaan henkilökohtaisesti viraston luukulla eikä syystä tai toisesta yksin osaa käyttää digitaalisia palveluja, hän tarvitsee kaikkea asiointia varten jatkuvaa apua, johon taas menee voimavaroja.

Syitä digitaalisista palveluista syrjäytymiselle on monia, sillä ihmiset tulevat hyvin erilaisista lähtökohdista. Erilaiset kasautuvat ongelmat, kuten syrjäytyminen, asunnottomuus, krooniset päihdeongelmat ja köyhyys koskettavat myös osaa iäkkäistä ja eläkeikää lähestyvistä ihmisistä. Monet palvelut vaativat vahvaa sähköistä tunnistautumista, mutta kaikilla ei ole esimerkiksi pankkitunnuksia tai tarvittavia laitteita, joilla päästä digitaalisten palvelujen piiriin. Laitteiden ja liittymien hankkiminen ei ole myöskään kaikille taloudellisesti mahdollista. Muistisairaudet estävät tai ainakin rajoittavat tehokkaasti digitaalisten palvelujen käyttöä. Palvelujen käytön esteenä voivat olla myös palveluiden kieli. Esimerkiksi yhä yleistyvissä sähköisissä sote-palveluiden järjestelmien ja omahoito-ohjelmien kehittämisessä ei olla huomioitu saamen kieliä. Myös tiedetään, ettei kaikilla iäkkäillä saamelaisilla, romaneilla tai maahanmuuttajilla ole kirjoitus- ja/tai lukutaitoa, mikä voi syrjäyttää digitaalisista palveluista.

Luonnoksesta puuttuu lähes täysin oikeuslähtöinen ajattelu. Niinpä esimerkiksi paikantamisen, seurannan ja hälyttämisen teknologioiden ongelmia liittyen yksityisyyden ja yksityiselämän suojaan ei käsitellä, vaikka oikeus yksityisyyteen ohimennen mainitaankin. Samaten tekoälyn käyttämiseen liittyvät kysymykset, kuten tekoälyn tekemien päätösten yhteiskunnallisiin ja yksilöllisiin vaikutuksiin liittyvät mahdolliset ongelmat, jäävät sivuun. Tekoälyn käyttämisen kuvaaminen läpinäkyväksi on harhaanjohtavaa. Tekoäly on käyttäjältään piilossa ja käyttäytyy tekijänsä ennakkoluulojen mukaisesti. Siksi tärkeintä olisi kouluttaa tekoälyn luoja, koodaajat ja muut IT-ihmiset huomioimaan perus- ja ihmisoikeudet sekä omat ennakkoluulonsa. Tällä hetkellä ainakin Suomessa pakollinen ihmisoikeuskoulutus puuttuu kokonaan IT-aloilta, vaikka heillä on suuri vastuu tekoälyn eettisyydestä. Ks. tekoälyn käyttöön liittyvistä mahdollisista perus- ja ihmisoikeusongelmista yhdenvertaisuusvaltuutetun huomioita tekoälyn yhdenvertaisuusvaikutuksista (<https://syrijinta.fi/-/yhdenvertaisuusvaltuutetun-huomioita-tekoalyn-yhdenvertaisuusvaikutuksista-1>) ja Euroopan komission luotettavaa tekoälyä koskevat eettiset ohjeet, joissa käsitellään tekoälyyn liittyviä haasteita sivuilla 42-44 (https://www.europarl.europa.eu/meetdocs/2014_2019/plmrep/COMMITTEES/JU/RI/DV/2019/11-06/Ethics-guidelines-AI_FI.pdf). WHO on tutkinut erityisesti tekoälyn vaikutuksia ikääntyneisiin kohdistuvaan syrjintään, ks.

[https://www.who.int/news/item/09-02-2022-ensuring-artificial-intelligence-\(ai\)-technologies-for-health-benefit-older-people](https://www.who.int/news/item/09-02-2022-ensuring-artificial-intelligence-(ai)-technologies-for-health-benefit-older-people) .

Teknologisten ratkaisujen esittäminen liian auvoisina ja ratkaisuna monenlaisiin ongelmiin on leimannut ikäohjelmaa koko ajan. On syytä miettiä, onko ratkaisuna ikääntyneiden sopeuttaminen teknologiaan vai kenties se, että yhteiskunnassa hyväksyttäisiin, ettei teknologia ole ratkaisu kaikkeen.

Esimerkkinä teknologian ylikorostamisesta luonnoksessa todetaan (s. 28), että *ikäkkäiden asiakkaiden palvelutarpeiden arvioinnin yhteydessä tulee aina selvittää, voidaanko tarpeeseen vastata teknologiaratkaisulla*. Tällaiselle toteamukselle tarvitaan vankat perustelut.

Suhtautuminen omaisten antamaan apuun ja muuhun läheisapuun on myös luonnoksessa avaamatta. Luonnoksessa katsotaan mm., että digisyrjäytymisen yksi syy voi olla se, että omaisilla on liian kiire. Tällainen näkemys on kapea ja istuu huonosti oikeuskulttuuriimme. Suomalaisessa yhteiskunnassa ikääntyneiden palvelujen järjestäminen kuuluu lähtökohtaisesti yhteiskunnalle ja se kustannetaan verovaroin. Tästä huolimatta omaiset auttavat ikääntyneitä ihmisiä valtavasti, ja tätä myös, usein sanattomasti, odotetaan. Auttamisessa sinänsä ei tietenkään ole mitään pahaa, mutta se aiheuttaa monenlaisia lieveilmiöitä, kuten auttamisen kasaantumista naisille ja sitä kautta tasa-arvo-ongelmia mm. työelämässä, ja myös omaisten uupumista sekä niiden ikääntyneiden, joilla omaisia ei ole, entistä pahempaa syrjäytymistä. Olisi käytävä avointa keskustelua siitä, halutaanko edelleen jatkaa hyvinvointiyhteiskunnan purkamista ja vastuun siirtämistä perheille, vai onko suunta jokin muu.

Vaikuttavuustavoite: Asuminen ja asuinympäristöt ovat ikäystävällisiä

Tarkempien tavoitteiden täsmennyksen tarve:

Ihmiset ennakoivat ja varautuvat ikääntymisen haasteisiin asumisessaan

Alatavoite on hyvä tällaisenaan

Alatavoitteen täsmennyksen tarve on pieni

Alatavoitteen täsmennyksen tarve on kohtalainen x

Alatavoitteen täsmennyksen tarve on suuri

Ikääntyneille soveltuvia esteettömiä ja muunneltavia asuntoja on kehitetty, korjattu ja rakennettu

Alatavoite on hyvä tällaisenaan x

Alatavoitteen täsmennyksen tarve on pieni

Alatavoitteen täsmennyksen tarve on kohtalainen

Alatavoitteen täsmennyksen tarve on suuri

Asuinympäristöjen suunnittelussa ja kehittämisessä on huomioitu ikääntyvien tarpeet, osallisuus ja teknologian hyödyntäminen

Alatavoite on hyvä tällaisenaan

Alatavoitteen täsmennyksen tarve on pieni x

Alatavoitteen täsmennyksen tarve on kohtalainen

Alatavoitteen täsmennyksen tarve on suuri

Toimenpiteiden täsmennyksen tarve:

Tuetaan ikääntyneiden asumisen ennakointia ja varautumista asumisen neuvontaa ja korjausneuvontaa lisäämällä

Toimenpide on hyvä tällaisenaan

Toimenpiteen täsmennyksen tarve on pieni x

Toimenpiteen täsmennyksen tarve on kohtalainen

Toimenpiteen täsmennyksen tarve on suuri

Vahvistetaan kuntien ja hyvinvointialueiden ikääntyneiden asumisen ja asumispalveluiden kehittämistä

- *vanhuspalvelulain toteutuksen tuki ja osaamisen lisääminen asumisessa ja asumispalveluissa*
- *tuki kuntien ja hyvinvointialueiden kehittämishankkeisiin*
- *ikäystävällisten asuinympäristöjen kehittäminen verkostoyhteistyön avulla*
- *hyvien käytäntöjen ja esimerkkien levittäminen*

Toimenpide on hyvä tällaisenaan

Toimenpiteen täsmennyksen tarve on pieni x

Toimenpiteen täsmennyksen tarve on kohtalainen

Toimenpiteen täsmennyksen tarve on suuri

Edistetään asuntokannan korjaamista ikäystävälliseksi

- *korjausavustusten saatavuuden turvaaminen ja avustusehtojen ajantasaisuuden tarkistaminen*
- *asunnon korjaustarpeiden arviointimenetelmien kehittäminen ja levittäminen*

Toimenpide on hyvä tällaisenaan x

Toimenpiteen täsmennyksen tarve on pieni

Toimenpiteen täsmennyksen tarve on kohtalainen

Toimenpiteen täsmennyksen tarve on suuri

Kehitetään ja lisätään ikääntyneiden asumisratkaisuja

- *kaikille sopivan suunnittelun (Design for All) -periaatteen vahvistaminen asuntosuunnittelussa*
- *yhteisöllisen asumisen (shl) ja muun välimuotoisen asumisen kehittäminen ja toteuttaminen ARAn erityisryhmien asumisen investointiavustuksella*
- *eri hallintamuotojen hyödyntäminen ikääntyneiden asumisessa.*

Toimenpide on hyvä tällaisenaan

Toimenpiteen täsmennyksen tarve on pieni

Toimenpiteen täsmennyksen tarve on kohtalainen x

Toimenpiteen täsmennyksen tarve on suuri

Voit halutessasi antaa avointa palautetta tiiviisti vaikuttavuustavoitteen Asuminen ja asuinympäristöt ovat ikäystävällisiä kokonaisuudesta

Vaikuttavuustavoite on erinomainen ja alatavoitteet tukevat sitä. Alatavoite vanhuuteen varautumisesta on kuitenkin osin ongelmallinen. On tietysti totta, että *hyväkuntoisena on helpompaa teettää asunnon korjauksia kuin silloin, kun toimintakyky on jo heikentynyt* (s. 34), olettaen, että on rahaa ja halua siihen. Ja

että *muuttaminen uuteen asuntoon ja asuinalueelle on sujuvampaa, kun asukas pystyy aktiivisesti tutustumaan ympäristöönsä.*

Tällaisilla linjauksilla voi kuitenkin olla myös vakavia vaikutuksia ihmisten oikeuksiin. Asuinpaikasta ja siitä, mihin rahansa käyttää, päättäminen on liikkumis- ja henkilökohtaisen vapauden sekä omaisuuden suojan ydintä. Tiedon antaminen vanhuuteen varautumisesta on oikein ja hyvä, mutta johtaako se siihen, että esimerkiksi palveluja järjestetään ihmisille vain, jos nämä suostuvat muuttamaan tietylle alueelle tai tiettyyn asuntoon?

Valtion talousarvioesityksessä vuodelle 2023 esitetään 93 %:n laskua avustuksille korjaustoimintaan, mikä asettaa osion tavoitteet ja toimenpiteet tältä osin outoon valoon.

Vaikuttavuustavoite: Palvelut toteutetaan sosiaalisesti, ekologisesti ja taloudellisesti kestävällä tavalla

Tarkempien tavoitteiden täsmennyksen tarve:

lääkkäiden palveluja on uudistettu sisällöllisesti ja rakenteellisesti varmistuen iäkkäille heidän tarvitsemansa hyvinvointia, toimintakykyä ja terveyttä edistävä laadukas hoito ja huolenpito

Alatavoite on hyvä tällaisenaan

Alatavoitteen täsmennyksen tarve on pieni

Alatavoitteen täsmennyksen tarve on kohtalainen x

Alatavoitteen täsmennyksen tarve on suuri

Asiakas- ja palveluohjauksessa sekä palveluissa on varmistettu palveluintegraatio, oikea-aikaiset, turvalliset ja tarpeenmukaiset palvelut ja kustannusvaikuttavien palvelujen järjestämisen. Hyvinvointia ja terveyttä edistävä neuvontatyö on osa ohjausta.

Alatavoite on hyvä tällaisenaan

Alatavoitteen täsmennyksen tarve on pieni

Alatavoitteen täsmennyksen tarve on kohtalainen x

Alatavoitteen täsmennyksen tarve on suuri

Kotiin annettavissa palveluissa on käytössä akuuttihoito, kuntoutuksen ja omaishoidon toimintamallit, uusia teknologioita hyödynnetään, palvelut toimivat ympärivuorokauden ja toiminnanohjaus-järjestelmät tukevat johtamista ja henkilöstön joustavaa kohdentamista asiakkaiden palvelutarpeen mukaan.

Alatavoite on hyvä tällaisenaan

Alatavoitteen täsmennyksen tarve on pieni

Alatavoitteen täsmennyksen tarve on kohtalainen x

Alatavoitteen täsmennyksen tarve on suuri

Kotona asuminen ja asuinympäristöt ovat toimivia ja turvallisia sekä muuttuvat tarpeen mukaan ja lisäävät iäkkään osallistumismahdollisuuksia myös tulevaisuudessa.

Alatavoite on hyvä tällaisenaan

Alatavoitteen täsmennyksen tarve on pieni

Alatavoitteen täsmennyksen tarve on kohtalainen x

Alatavoitteen täsmennyksen tarve on suuri
Ekologisesti kestävät käytännöt ovat osa palvelujärjestelmää
Alatavoite on hyvä tällaisenaan
Alatavoitteen täsmennyksen tarve on pieni
Alatavoitteen täsmennyksen tarve on kohtalainen
Alatavoitteen täsmennyksen tarve on suuri x

Toimenpiteiden täsmennyksen tarve:

Kehitetään edelleen asiakas- ja palveluohjausta hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen sekä toimintakyvyn tukemisen näkökulmasta ja vastataan asiakkaan yksilöllisiin palvelutarpeisiin.

Toimenpide on hyvä tällaisenaan
Toimenpiteen täsmennyksen tarve on pieni
Toimenpiteen täsmennyksen tarve on kohtalainen x
Toimenpiteen täsmennyksen tarve on suuri

Kehitetään edelleen omavalvontaa ja laatuindikaattoreita sekä juurrutetaan hyviä toimintakäytänteitä.

Toimenpide on hyvä tällaisenaan
Toimenpiteen täsmennyksen tarve on pieni
Toimenpiteen täsmennyksen tarve on kohtalainen x
Toimenpiteen täsmennyksen tarve on suuri

Tuetaan kotona-asumista kehittämällä ja ottamalla käyttöön integroituneita toimintamalleja, joissa teknologiat ovat osa palveluekosysteemiä.

Toimenpide on hyvä tällaisenaan
Toimenpiteen täsmennyksen tarve on pieni
Toimenpiteen täsmennyksen tarve on kohtalainen
Toimenpiteen täsmennyksen tarve on suuri x

Laatuindikaattorien, mittareiden ja laatutasojen edelleen kehittäminen

Toimenpide on hyvä tällaisenaan
Toimenpiteen täsmennyksen tarve on pieni
Toimenpiteen täsmennyksen tarve on kohtalainen x
Toimenpiteen täsmennyksen tarve on suuri

Ekologinen kestävyysajattelu juurrutetaan palvelujen suunnitteluun ja käytäntöön niin, että taloudellinen ja aineellinen toiminta sopeutetaan luonnon kestäkykyyn

Toimenpide on hyvä tällaisenaan
Toimenpiteen täsmennyksen tarve on pieni
Toimenpiteen täsmennyksen tarve on kohtalainen x
Toimenpiteen täsmennyksen tarve on suuri

Kehitetään ja otetaan käyttöön toimintamalleja, jotka parantavat henkilöstön saatavuutta ja riittävyttä iäkkäiden palveluissa.

Toimenpide on hyvä tällaisenaan
Toimenpiteen täsmennyksen tarve on pieni
Toimenpiteen täsmennyksen tarve on kohtalainen x
Toimenpiteen täsmennyksen tarve on suuri

Palvelujen riittävyyden ja henkilöstön saatavuuden parantamiseksi arvioidaan ainakin seuraavat toimenpiteet:

- Kiertävien perhehoitajien lisääminen kotona asumisen tueksi

- *Perhehoidon lisääminen niiden asiakkaiden osalta, joille se on sopiva palvelumuoto*
- *Hoiva-avustajia hyödyntäminen niiden asiakkaiden osalta, joiden palvelutarpeisiin heidän osaamisellaan voidaan vastata*
- *Kansainvälisen rekrytoinnin hyvien käytäntöjen arvioiminen ja levittäminen*
- *Sijaisjärjestelyjä koskeva kehittäminen*

Toimenpide on hyvä tällaisenaan

Toimenpiteen täsmennyksen tarve on pieni x

Toimenpiteen täsmennyksen tarve on kohtalainen

Toimenpiteen täsmennyksen tarve on suuri

Voit halutessasi antaa avointa palautetta tiiviisti vaikuttavuustavoitteen Palvelut toteutetaan sosiaalisesti, ekologisesti ja taloudellisesti kestäväällä tavalla kokonaisuudesta

-

Luonnoksessa puhutaan julkisen liikenteen saavutettavuuden ja esteettömyyden varmistamisesta, jotta ikäihmiset pääsevät palveluihin, kulttuuritapahtumiin ja muuten osallistumaan yhteiskuntaan. Asia on tärkeä ja on hyvä, että se nostetaan esille. Silti tässäkin ei saisi unohtaa niitä kaikkein huonokuntoisimpia iäkkäitä, jotka eivät pääse kodista lähtemään esim. ilman taksikuljetusta. Saavutettavuus ja esteettömyys ovat välttämättömiä lähtökohtia yhdenvertaiselle yhteiskunnalle, mutta ne eivät yksin riitä. Lisäksi tarvitaan erityispalveluja.

Saavutettavuuden osana on pohdittava tiedon saavutettavuutta. Onko esimerkiksi tietoa palveluista, terveyden edistämisestä, terveyden lukuaitaidosta ym. saatavilla kaikille ymmärrettävällä tavalla? Miten moninaisuus huomioidaan, esimerkiksi eri kieliryhmät, saamelaiset, romanit, iäkkäät, joilla on kuulo- tai näkövamma?

Ruokavalion muuttuminen ravitsemussuositusten mukaiseksi ei myöskään ole välttämättä sellainen asia, joka automaattisesti kohentaisi ikääntyneiden ihmisten toimintakykyä tai hyvinvointia. Kirjauksessa on sama ongelma kuin siinä, että asetetaan tavoitteeksi, että ihmiset aloittavat keski-ikässä vanhuuteen varautumisen tekemällä remonttia. Se olisi järkevää ja varmasti monella tavalla suositeltavaa, mutta ei sellaista, mihin julkinen valta voisi ihmisen velvoittaa. Tällaiset kirjaukset jättävät huomiotta moninaisuuden, itsemääräämisoikeuden ja yksilölliset tarpeet. Toinen asia on se, että ravitsemussuositusten mukaiseen ruokailuun voi antaa mahdollisuuden ja terveellisistä elämäntavoista voi antaa tietoa ja valistusta.

Luonnosta rasittaa kauttaaltaan se, että toisaalta kuvaillaan laajasti ikääntyneiden monimuotoisuutta ja erilaisia tarpeita ja elämäntilanteita, mutta toisaalta hyvin vahvasti nähdään heidät toimenpiteiden kohteina, jopa siinä määrin, että täysin keskeiset oikeudet unohtuvat (oikeus päättää asuinpaikasta, omaisuuden suoja, henkilökohtainen vapaus, yksityisyyden suoja jne. Näkökulmana on se, että jokin ulkopuolinen taho ymmärtää ikääntyneiden tarpeet paremmin kuin tämä itse.

Ekologinen kestävyysajattelu on ehdottoman tarpeellista, ja se on tarpeellista kaikille suomalaisille. Se ei kuitenkaan suoraan voi olla peruste säästämislle nimenomaan ikääntyneiden palveluista tai ikääntyneiden oikeuksien ohittamiselle. On kunnioitettava perus- ja ihmisoikeuksia ja nähtävä ikääntyneet ihmiset samalla tavalla oikeuksien haltijoina ja päätöksentekijöinä kuin muutkin ihmiset.

Mikä tarkemmista tavoitteista ja toimenpiteistä on mielestäsi erityisen tärkeä vuoteen 2030 mennessä?

Osio 4: Mitä mahdollisuuksia väestön ikääntyminen tuo ja kuinka mahdollisuuksia voitaisi hyödyntää?

Osio 5: Pohdi vielä lopuksi, mitkä olisivat iäkkäiden asioiden osalta tärkeimmät kehitettävät asiat hallituskauden 2027-2031 aikana?

Osio 6: Mitä muita asioita haluaisit nostaa periaatepäätöksen kokonaisuudesta?

Periaatepäätöksen luonnos tasapainoilee yksilön oman vastuun korostamisen ja toisaalta ikääntyneiden henkilöiden toiminnan ja käyttäytymisen vahvankin ohjailun (asumismuoto, ravinto ym.) välillä. Vaikka luonnos nostaa esille hyvin tärkeitä asioita, kuten ikääntyneiden ihmisten toimintakyvyn monimuotoisuuden, ekologisen kestävyuden ja ikääntyneiden ihmisten itsemääräämisoikeuden ja osallisuuden, nämä periaatteet eivät riittävästi eivätkä konkreettisesti näy varsinaisissa toimenpide-ehdotuksissa. Luonnoksessa korostetaan tietoon perustuvaa päätöksentekoa. Jää kuitenkin epäselväksi, missä määrin tähänastisten toimenpiteiden vaikutuksia on arvioitu ja arviota hyödynnetty luonnoksessa esitettyjen toimenpiteiden suunnittelussa.

Oikeusperustainen lähestymistapa puuttuu luonnoksesta lähes täysin. Tämä näkyy paitsi siinä, että perus- ja ihmisoikeuslottuvuoksia tai vaikutuksia ei ole pohdittu, myös siinä, että viittaukset lainsäädäntöön ovat irrallisia. Esimerkiksi sitä, että lainsäädäntö jo nyt velvoittaa yksilöllisten tarpeiden ja monimuotoisuuden huomioimiseen sosiaali- ja terveystaloudissa ja terveyden ja hyvinvoinnin edistämiseen, ei mainita. Olisi hyvä enemmänkin käsitellä jo voimassa olevaa lainsäädäntöä ja sitä, toteutuuko se käytännössä esim. niin, että ihmiset saisivat riittäviä, oikea-aikaisia ja tarpeenmukaisia palveluja yhdenvertaisten perusteiden mukaisesti.

Muut kommentit liittyen hallituksen esitysluonnokseen:

Sirpa Rautio
Johtaja

Sanna Ahola
Asiantuntija